

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә аын арратәус әар а «А снымедиа»

2024 ш. ноиабр 28 № 91-92 (21 598)

Апсны Аконституция 30 шықәса ахытцит

«Атоурых, аамтә, аҗеицш» – абас хыс иаманы Аконституция 30 шықәса ахытцит аистол гьежь мҗапысит Апсны Жәлар Реизараҗеи. Аусмҗаҗатә иалагаанза иадырҗеиит Ахәынтқарратә Гимн.

Апсны Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба, аистол гьежь аартуа, иҗаз зегьы Аконституция Амш рыдыныхәалеит. Минутқтәи аҗеиитрала иргәаладыр-шәеит зыҗстазаара иалҗыз Жәлар Реизара адепутатцәа.

Аистол гьежь аҗны иҗәгылеит Апсны Аконституциатә збарта ахантәаҗы Диана Плиа, Ауаажәларратә палата алахәыла, Жәлар Реизара актәи аҗбатәи ааҗхарақәа реиҳабы Сократ Цьынцәл, асоциал-экономикатә тҗаарақәа Рҗентр аиҳабы Олег Дамениа, Апсны Жәлар Реизара Аиҳабыс иҗаз Нугзар Ашәба, Апсны Жәлар Реизара актәи ааҗхара адепутат Валери Гәырҗыа.

Аистол гьежь ахыркәашамтәзы Лаша Ашәба Аконституция аус адулареи адкылареи ирылахәыз актәи ааҗхара адепутатцәа аҗышаратә шәҗкәа ритҗеит.

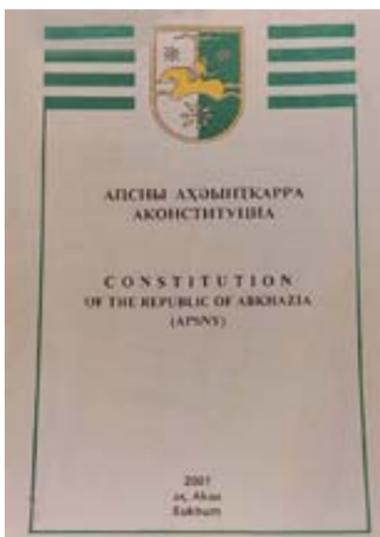
Азакәан Хада Амш

д 30 шықәса уажәаҗыа, 1994 шықәса, аҗтара 26 рзы Апсны Ахәынтқарра Иреиҳазоу Асовет 12-тәи ааҗхара аилатәараҗеи ирыдыркылеит, 1999 шықәса жьтаарамза 3 рзы жәлары зегьы бжыҗтарала иақшахәтҗеит.

1994 шықәсазы ирыдыркылаз Апсны Ахәынтқарра Аконституция аформеи аҗаки рыла Апсны асовет аамтәзы ирыдыркылоз аконституциакәа акыр иреиҗшымҗеит. Уаҗа иарҗшҗеит аконституциатә зин аҗиара адунеизегьтәи атенденциакәа. Аконституция адемократиатә, азинтә хәынтқарра апринципкәеи аҗаки хадәкәеи аныҗшуеит. Иахдоу азакәан быжь-хык рыла иҗоу апрамбула ала ишьақәгылоуп:

1. Аконституциатә шыақәгылашыа ашьаҗкәа;
2. Ауаҗи атәылауаҗи изинкәеи иахәйтқаркәеи;
3. Азакәанҗтаратә мҗра;
4. Анаҗзаратә мҗра;
5. Азбаратә мҗреи апрокуратуреи;
6. Аҗыпантәи ахаланапхгара;
7. Аконституциатә еиҗкрақәеи Апсны Аконституция аиҗахәаҗшра аҗқарақәеи.

Абҗтарамза 26 Апсны ныхәамшыны иҗылазоуп. 30 шықәса ирылағзаны атәыла Азакәан аиҗкрақәак алағалан – жьтаарамза 3, 1999 ш., мшаҗым-

за 30, 2014 ш., жәабранмза 3, 2016 ш., хәажәкырамза 29, 2016 ш. Жьтаарамза 3, 1999 шықәсазы имҗаҗгыз ареферендума аан азбаҗцәа реимҗсахра аҗыхын. Убри аамтә инаркны азбаҗцәа хәы-шықәса аҗхәара рыманы иалырхуа иалаҗеит.

Мшаҗымза 30, 2014 ш. Ахәынтқарра Ахада Александр Анкәаб азбаратә система аҗиара иҗыцу ахырхартә азтаз азбаратә мҗреи Апсны Ахәынтқарра Аконституция аиҗахәаҗшразы иҗыцу аҗқарақәеи рзы «Апсны Ахәынтқарра Аконституция аиҗкрақәа ралағаларазы» Аконституциатә закәан инапы аҗаиҗит. Атәыла иаку азбаратә система иалағалаз Апсны Ахәынтқарра

Аконституциатә збарта аҗдан. Аиҗкра алағалан иара убас Апсны Ахәынтқарра Иреиҳазоу азбарта азинмҗкәаҗы, азбаҗцәа рзинмчы аҗхәара иаҗцәхәит 5 шықәса инаркны 10 шықәса ркынза, ақәратә ценз – 27 шықәсантәи 30 шықәсанза – актәи аинстанциа азбаҗцәа рзы, 35 шықәса ркынза – Иреиҳазоу азбартеи Абжьақазаратә збартеи рызбаҗцәа рзы, иара убас Иреиҳазоу азбартеи Абжьақазаратә збартеи рызбаҗцәа рзы аусура аҗышықәс – 5 шықәса ркынтәи 10 шықәса ркынза иаҗцәхәит.

Аконституциатә збарта азбаҗцәа рақәзар – Аконституциатә збарта азбаҗыс дкалар алшоит 40 шықәса зхытхьоу, иреиҳау азиндырратә тара змоу, азиндырра азанаат ала зусуратә цышықәс 15 шықәса иреиҗам Апсны атәылауаа. Аконституциатә збарта азбаҗцәа 15 шықәса аҗхәара рыманы иалххоит. Апсны Жәлар Реизара азинмҗкәа рзы ахәҗаҗ 47 иалхын аҗункт 6: «Апсны Аконституциеи Апсны Ахәынтқарра азакәанкәеи реилыркаара мҗаҗнаҗоит». Аконституция аилыркаара Аконституциатә збартахы ииагоуп. Азакәанкәа реилыркаара акәзар, ари азҗара аартны иаанхәит. Ишьақәырғәҗан Аконституция аиҗахәаҗшра иҗыцу аҗқара, убри аан чыдала иазгәҗан, «Апсны Ахәынтқарра

Жәабранмза 3, 2016 ш. Ахәынтқарра Ахада Рауль Хәҗымба «Апсны Ахәынтқарраҗеи аҗыпантәи ахаланапхгара азы» «Апсны Ахәынтқарра Аконституция аиҗкрақәа ралағалара» азы Аконституциатә закәан инапы аҗаиҗит.

Аконституция Апсны Ахәынтқарраҗеи аналхгараҗеи аҗыпантәи ахаланапхгараҗеи ареформа азура иазку аиҗкрақәа алағалан. Апсны ақалақкәеи араионкәеи атоурыхтә дгылкәеи ахырбоу ахәҗаҗ 4 иалағалахәит ақалақь Пицунда. Ахәҗаҗ 53, аҗункт 16 иҗыцу редакциала ишьақәырғәҗан. Уи инақәыршәаны, Ахәынтқарра Ахада анаҗзаратә мҗра аусбартақәа рхадаҗцәа ратәреи, иара убас рматцуратыҗ аҗынтәи рхы рақәиттәреи азакәан инақәыршәаны имҗаҗгоит.

Уаанза Аконституциаҗеи иарбанзаалак азакәанкәа рахь азхырҗшкәа арбазамызт. Ахәҗаҗ 79, ахәҗа 3 аҗы аҗыпантәи ахаланапхара аусбартақәа ралхара аҗқарақәа, рзинмҗкәа, реилазаара азакәан ала ишьақәырғәҗахәит хәа иарбоуп.

Хәажәкырамза 29, 2016 шықәсазы Аконституция иалағалан зҗәа зтәим аҗхәыс леиҗырқара ақәитымтәра.

Аконституция Амш хара зегьы асуверенитет, ауаажәларра рышынҗкәа азинеиҗкаара, аҗышынтәалара агарант ахәсабала атәыла Азакәан Хада аҗаки шхадоу аҗқарақәа, рзинмҗкәа, ари амш дарбанызаалак атәылауаҗ иҗстазаараҗеи еиҗш, иааизакны ахәынтқарра зегьы ашьақәгыларакәеи Аконституция инанаҗгоу ароль аилкааразы хралоу лшараны иҗоуп.

Хәжәлар рахь

Адныхәаларақәа

д Апсны Ахәынтқарра Ахада инапынҗақәа назыҗзо Бадра Гәынба телехәаҗшрала хәжәлар ирыдыныхәалеит Апсны Ахәынтқарра Аконституция Амш.

«Хәҗыр зқәу Апсны жәлар!

Ишьадысныхәалоит Апсны Ахәынтқарра Аконституция Амш! 30 шықәса раҗхьа, ноиабр 26, 1994 шықәса рзы Владислав Арзынба хадара ззиуаз Иреиҳазоу Асовет адепутатцәа ирыдыркылеит ихыҗышым Апсуа хәынтқарра Аконституция. Уи амш аҗак ду амоуп хәамҗатәи Апсны атоурых азы.

Азакуан хадә ихәақәнаҗоит Апсны Ахәынтқарра ихыҗышым, идемократиатәу астатус. Иазгәнаҗоит хтәыла ахәақәа еиҗа-

кра шрықәым, иахьҗоит ауаҗы изинкәа, еиҳнашоит ахәынтқарра амҗрақәа рнапынҗақәа.

Зегьы еилахкаалароуп Аконституция аилағара, уи ахәҗыр аларкәра азгьы азин шимам. Аконституция иеиҳау мчык ыҗкамзаароуп Ахәынтқарраҗеи.

Хара ххәынтқарра цыамыҗәацәгыла ишаагоу хәсаб азуа, азин хәмам Азакәан Хада тәамбашақә азнеира, уи ахадара агәыҗбара аҗаҗара.

Аҗыхәтәантәи ахтыскәа иахдырбеит Аконституция аҗак чыда шамоу. Хыҗхәала убри иалнаршеит аҗаҗылазашыа азин мҗа ақәҗара. Аконституция аҗсуа жәлар рмилаҗтә «езышәарақәа, рмилаҗ идеиа аизакра ауп».

Атәыла Ахада инапынҗақәа назыҗзо Бадра Гәынба хәжәлар ирзеиҗаишьеит ххәынтқарра иҗышынтәаланы аҗиара, аполитикатә культура ашьақәыргылар, милаҗ раҗәала еилоу ажәлар рышәтыкакаҗра.

д Апсны Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба Апсны атәылауа ирыдыныхәалеит Апсны Ахәынтқарра Аконституция Амш. Уаҗа иазгәҗоуп:

«Хәҗыр зқәу хәжәлар! 30 шықәса ахытцит Апсны Ахәынтқарра Аконституция. Апсны исуверентәу, идемократиатәу, изинтәу хәынтқарраны ирылазхәаз Аконституция рыдыркылеит Владислав Григори-иҗа Арзынба дызхәгылаз Апсны Иреиҳазоу Асовет аилатәараҗеи 1994 шықәса ноиабр 26 азы.

Апсны жәлар Аконституция ибзиоуп хәа ахырхәааит 1999 шықәса октиабр 3 азы жәлары зегьы злахәыз ареферендум аҗны. Апсны Аконституция

ианырҗшуп атоурыхтә традициакәа, акультуратә малкәа, ажәлар хықәкы хадас ишрымоу аҗынчра, ауаҗы изинкәеи иахәйтқаркәеи рышьақәырғәҗәра, аизыҗырҗара.

Хара аҗәадура хәмоуп ихыҗышым ахәынтқарраҗеи хәхынхо-хәхынҗуазы, дхьақәтәи хҗеиҗш алзыршо аҗынчреи аҗышынтәалареи зыҗсоу аадыруеит. Абри аҗены иахгәа-лахаршәоит ххәынтқарра ахыҗшымреи хәжәлар рзинкәеи ирзықәдоз. Хәҗт хәхьтә дарбанзаалак даҗаҗылоуп Апсадгьыл аҗеиҗш азы аҗакпхықәра, хара иахуалҗшыоуп Апсны Ахәынтқарра Аконституция ақәныкәара. Хтәыла иазеиҗгәсшьоит ашәтыкакаҗра, аҗиара», – иазгәҗоуп адныхәалараҗеи.

Иҕыытым аибадырра

Апсны Аминистрцәа Реилазаараҕы

d **Ахэынтқарра Ахада инанынцқаа назыгзо Ба-дра Гэынба атыла Аихабыра алахэылацаа дыдырдырт Апы-за-министр инанынцқаа назы-гзо Валери Бганба.**

«Ишыжэдыруа еидш, Апсны Апыза-министр инанынцқаа назыгзо изы Аусҕқа снапы ацэдырт. Дышасырдыруеит шөколлега Валери Рамшыыха-ипа Бганба. Шаара зегы Валери Рашыыха-ида ибзианы дышэдыруеит. Иара изныкымкэа атыла анапхгара дахагылахеит, имариамыз аамтқаа раан Жэлар Реизара Аихабыс дыкан, атыла Ахада инанынцқаа наингзон. Сақэгэысуеит, хэтыр экэу сколлегацаа, хра злоу, алтшаа бзиа аазырпшуа аусеницура шшыэбжало. Иахыа атыла анапхгара аҕаҕыа акыр эцэзкуа аускэа»

Февраль 19 иахымгакэа

Аҕэараазынза алхрақәа

d **Хара имгакэа Жэлар Реизараҕы ишыақадырҕэарааны икоу Ахэынтқарра Ахада аҕэараазынзатэи иалхрақәа ррыцэ.**

Апсны Алхратэ закэанццара инакэыршэаны, Ахэынтқарра Ахада изаамтаньтэиу иалхрақәа ррыцэ Жэлар Реизарала Ахэынтқарра Ахада изинмчы аҕэараа шшымыз шыбэюу ишыақадырҕэахоит, иммалҕахоит Ахэынтқарра Ахада изинмчы аҕэараа ахыркэшара хымз еихамкэа, мамзар-гыры Ахэынтқарра Ахада изинмчы анынцэалак ашытахь мызкы

Досу иус – ҕакҕықэрала

Аилацэажэара

d **Ахэынтқарра Ахада инанынцқаа назыгзо Ба-дра Гэынба Апыза-министр актэи ихатыпуаө, афымцамчи атранспорти рминистр Цьансыхэ Нанба, Апыза-министр ихатыпуаө, аэкономика аминистр Кристина Озган, Апыза-министр ихатыпуаө, афинанскаа рминистр Владимир Делба алархэны аусуратэ еиматэара мөапи-геит ноябр 20 азы.**

Апыза-министр ихатыпуаа напхгара зырто ахырхартқаа рыла аусура шцо азы адырра картцит. Аилатэараҕы иахыа еиха актуалра злоу, Урыстэылантэи акоммерциатэ шьатала иаауа афымцамч азы ашэатқаа ианаамтоу рымшөапгара ацэара иалацэажэеит хэа адырра Кантоит Ахэынтқарра Ахада ипрес-с-матцзура.

Ужаазы иаауа афымцамч азы ашэатқаа ахэаша, абцарамза 22 ркынза ишэоуп. Цэвратэи азе-изакыртаҕы икоу азы аҕазара алакэра инамаданы Егрытэи аз-фымцатэ станцияҕы афымцамч аиура амехак амачхара иахыаны ишыақэгылаз адефици хартэа-

ахоит Урыстэылантэи акоммерциатэ шьатала иаашытхо афым-цамч ала.

Бадра Гэынба хтэыла ауаапсы-ра фымцалашарада иаанымхарц азы анашэстэи афымцамч ахэц-са ашэара иазку апаратэ малкэа реиқэыршэара иадхэалоу аусура аргэгааразы анапынцқаа ритент.

Ахада инанынцқаа назыгзо Бадра Гэынба Апсны ақалакыкэеи араионкэеи рхадэцаа алархэны аилацэажэара мөапиҕеит.

Аилацэажэара далахэны Аха-да Иусбарта Анапхгыи Абесалом Каарчиа.

Ахэынтқарра Ахада инанын-цқаа назыгзо ақалакыкэеи араионкэеи рхадэцаа рнапы иа-ницеит атынэнтэи ахаланапхгара аусбартақәа еипкырада русура алыршареи аиқэыршэареи реи-еиқэара.

Бадра Гэынба анапхгацөаа ирыдичтеит имариам аҕагылаза-ашыаан икалар зылшо апрово-кациякэа аҕерыламгалара, чыдала хтэылауаа ргыи итцо ацэарақәа рызбара хшышэыштра арталарц.

Ақалакыкэеи араионкэеи рха-дэцаа лымкэаала иазхэарпшны иалацэажэан афымцамч ахэцса алхразы аусура аргэгаара шата-ху аҕы.

ашэахтэ шэатэқәа рахасабала атыла абиуцет иалаҕалахеит 5 млрд. 600 млн. маат ркынза апаратэ малкэа, убри аан план-ла иазпкыгагэатан - 4 млрд. 986 млн. маат.

Апсны аҕэабизарахычара аминистр инанынцқаа назы-гзо Едуард Бытэба Урыстэылатэи ахэышэтыртакэа рахь зышэтра азцкыгагэатэ зегы Урыстэыла ахэышэтарэ иахысуеит хэа иаз-гаеичтеит.

Уи иажэақәа рыла, апсуа ган акынтэи ауал ахыкэа инамаданы удашөрақәак ахыцэырцкэаз йоу-уп, аха урт рызбара алыршэахеит.

Апсны асоциалтэ еиқэыршэара аминистр Руслан Ацэба абцда-рамзазы атэаннахақэеи апаратэ цырагазатэкеи ршэара агана-хыала аицхара камлазеит хэа адырра каичтеит.

Афымцатэи аускэа рми-наистр инанынцқаа назыгзо Роберт Киут ашынцкэатаи аускэа Рминистрра аусбартақәа русу-ра аганахыала аҕагылазаашыа тышэынтэалоуп хэа адырра ка-ичтеит.

«Ашынцкэатаи аускэа Рми-нистрра иазпкыгагэатоу аплан инакэыршэаны аус аеуеит. Акы-зэцэык удашөраны икоу абылтэы ахэцса аганахыала ауал ауп. Уи азы аашытшоцаа ркынтэи ашэкаы хаумит. Егырхэ зегы тышэынтэа-лоуп», – хэа ихэеит Роберт Киут.

Арепатриациазы Ахэынтқар-ратэ еилакы ахантэашы инап-ынцқаа назыгзо Вадим Харазиа ашынцкэатаи аускэа Рминистрра ахада арепатриант Али Кэыцба иқәмақарра иадхэаланы икалаз аинцидент аилыргара шпамөапы-суеи хэа дидцааит.

Ашынцкэатаи аускэа рминистр инанынцқаа назыгзо Роберт Ки-ут иарбоу аинцидент аилыргара-зы, Али Кэыцба иқәмақаруаз ауаа рышыақэыргылареи раанкылареи рзы иахэтоу аоператив-цшаартэ усмөапгатақәа зегы мөапыргот хэа атак каичтеит.

«Аҕагылазаашыа азхыапшра-да иаанымхэеит, хара ихалшо зегы хакцэит иарбоу аҕагыла-заашыа ирласны азбаразы»,–хэа ихэеит иара.

Ажэлар агэыбра ҕыцкэа ианырзыгышшы

d **Нели Тарпҕа апыса литература-раҕы лыхэ зегь, апсуа жэлар, урт литература, рдоухта культу-ра зегы азы даара ичыдаз аамтан. Шешыкэеи зыхэара иа-ҕыз, пусгартак зрымтоз ажэлар, имачэаргы, пусеивгарак ро-уит. (Ари Калейт Сталин ипҕсу-ра ашытахь). Ажэлар реибаркыра, рышынцкэатаи рымч, рхы-рып-ысы, ргыи – зегы еигэныш. Игаартэ икалейт еиха иахы-ашшырахахэаз, абжылысаара ахь эхы зырхэыаз атыҕкэа. Урт рахытэ икан хыла – хысаркы-рата литература ысы.**

Убарт зегы ирыхызаны иха-шэотэтын, рыпсы аагэтын, рымч тацэатын, икаадаха ажэлар ршыэм ыбэаэахарц, ргэыбра ҕыцхэртэ. Абарткэа раан, дара ажэлар рышө-нынцкэатаи амч иапҕшаауеит, иал-нахуеит убри аус азысууа, убри еипш амиссия знапы иануцдаша абаохатэра, абааҕыда злоу рце-ицэа.

Убаскан, лара дышкэыпшыз-гыы, убри амиссия ду азы иална-хэаз дреуан Нели Тарпҕа. Насгыы, убасенипшкэа раан аҕхэыс лнапы

аипҕш, лажаагь чыдахоит, аеа ҕымак, аеа мчык анаахоит, абжэаапыны ааста иатахоит. Ианакэаалакыгы аҕхэыс лажаа, лпоэзия литерату-рас икоу зегы ирылгышуеит, иры-лубаауеит. Нели Тарпҕа лыбзоура-ла, апсуа литература ажанр хадэкаа зегы рғыи убри ачыдара алпҕхауа уаыи ибартахеит.

Баша икамлеит, иахыа апыса поэзия акыр ишытызхыз, хпөези-з зегы аҕиара аамта иахызыз-гто абаохатэрақәа иахырыбожо хпөетессацөа реиэхэарақәа. Уб-ри убас икацэаз, рышата аҕеиаа бзиа аиоуртэ изырбэбэаз иреиуо-уп Нели Тарпҕа лбаохатэраҕы, лырфеиараҕы. Лара абри аипш амиссия далазырхэыз аамта хара хҕы убас икан, анцэа иатэеишыз абаохатэра иацзар акэын ауаыи ихатара ажөаҕыр, Нели Тарпҕа лхадэамгыхэысра еипҕшыз.

Убас шакэыгыы, жанр рацэала, тема рацэала еилаз Нели Тарпҕа лырфеиамтқаа, аепиката-Фир-хатэрацэа мотив убаскак ишыр-нынцкэатаи амч иапҕшаауеит, иал-нахуеит убри аус азысууа, убри еипш амиссия знапы иануцдаша абаохатэра, абааҕыда злоу рце-ицэа.

Убаскан, лара дышкэыпшыз-гыы, убри амиссия ду азы иална-хэаз дреуан Нели Тарпҕа. Насгыы, убасенипшкэа раан аҕхэыс лнапы

А. ГОҒУА,

Апсны жэлар рышөкэышөы

Лырҕеиара амчэахак ҕбаан

Нели Тарпҕа диижытэи 90 ш. аттра иазкны

d **Рапҕхэатаи апыса поетесса, апрозаик, аицтаҕаө, апублицист, ауаажэларратэ усзушы, Апысны жэлар рпоет Нели Тарпҕа ди-ижытэи 90 ш. цит.**

Нали Золотинск-ипҕа Тарпҕа диит (20.11.1934) Гэдоуҕа араи-он Дэыргыш ақытан (лыпстаза-ара далцит – 29.01.2014). Апысни Кырттэылеи ркны акультура зегу-лэзэ аусушы, Д. И. Гэлиа ихэз эху Ахэынтқарратэ премиа алаурет-ат (2004); ароман «Амшын хэынцқар Хайт» азы) СССР-и (1957), Апысни рышөкэышөцаа Реидгылакеи Уры-стэыла ашөкэышөцаа Реидгылеи (1999) дрылан.

Дэыргышэти абжэаратэи аш-кол даналга, А. М. Горки ихэз хызы Акаатэи ахэынцкэата арцэарэи институт афилологиката факультет апыса сектор акэны атара хыркэше-ит (1959). Еуеиуыпшын ашыкэскаа раан аус лубэаи ашөкэышөцэа «Алашара» аредакторс, аредак-тор еихабыс, адиректор ихатыпу-аөс. Ацыхэтэан – Асоветта хэычтэи фонд (Апысны ахэчтэи фонд хэа ишыақэгылаз) Апснытэи аҕша дэ-ихабын.

Н. Тарпҕа ахыпгыш акны дцэыртит 1950-тэи ашыкэскаа ралагамтазы. Рапҕхэатаи лажэе-инраалақәа ҕыа кыпгыхын 1952 ш. итыцыз «Альманах» (№4) акны. 1955 ш. акэзар, итыцит лажэе-инраалақәа еидыкылаз рапҕхэатаи лышөкэи «бзиа изобит фмөа» ала апоэзия дэеа цаак ажалцит, дэеа гэкырак атубаауа ацэыргашыа дэжэеит. Лырфеиамтқаа (ао-черккэа убрахь иналатэаны) рнылоп амиссия далазырхэыз аамта хара хҕы убас икан, анцэа иатэеишыз абаохатэра иацзар акэын ауаыи ихатара ажөаҕыр, Нели Тарпҕа лхадэамгыхэысра еипҕшыз.

Убас шакэыгыы, жанр рацэала, тема рацэала еилаз Нели Тарпҕа лырфеиамтқаа, аепиката-Фир-хатэрацэа мотив убаскак ишыр-нынцкэатаи амч иапҕшаауеит, иал-нахуеит убри аус азысууа, убри еипш амиссия знапы иануцдаша абаохатэра, абааҕыда злоу рце-ицэа.

Убаскан, лара дышкэыпшыз-гыы, убри амиссия ду азы иална-хэаз дреуан Нели Тарпҕа. Насгыы, убасенипшкэа раан аҕхэыс лнапы

Лпрозатэ реиамтқаа рк-ны акэзар, Н. Тарпҕа илылпыр-шеит Апынцтэылатэ еибашыра Дузза ашытахь апыса кыта аҕи-ра, апыстазаара инартэуланы ацэ-бырт ааргышра. Апоет лублици-стикэыи еицгэартеит, лочерккэа рызкын апыстазаара аилашыра иа-олаҕылаз, заапсарақәа йказ ауаа. «Дэыргыш, уара уцэицэа» акэзар, лыкыта гэакыа еиуаны Апынцтэы-латэ еибашыра Дузза аан Апысд-гыыл эхы ақэытцаз ирызкуп.

Н. Тарпҕа лырфеиара амчэах есаиара аеартбаауан. Кэеиарала илыцааиуан апыстазаара инартба-аны уаҕылазырпшуа ашымтқааа рапҕцара. Уи шыақанарбэбэоит про-ман-дилогиа «Амшын хэынцқар Ха-ит».

Адраматургия ажанр акны ака-заргы ақэеиарақәа аалыргышит. С.И. Чанба ихэз эху Апыса хэынцқар-ратэ драматэ театр акны икадыргы-лахеит лписсакаа ирылху аспект-кыкэа: «Ашаа апыцара мариам», «Амра апыҕа».

Ашөкэышөы лшымтқаа акыр шыкэса раахыс Апысны анынцгы-и еицырдыруеит. Урыс бызшэала Москва итыпхэит лажэеинраалақәа реизкақәа: «Белый конь», «Калля в море», «Сердце весны», лповесткэа еидыкыло ашөкэи «Апсырма – солнце мертвых». Лшымтқааа еицэ-ан егыртэ абызшақәа рахыгы. Н. Тарпҕа деицырдыруеит еитагаык лажэсабалагы.

Лассы-лассы итыцтуан лажэе-инраалақәаи, лбалладақәаи, гэкырак атубаауа ацэыргашыа дэжэеит. Лырфеиамтқаа (ао-черккэа убрахь иналатэаны) рнылоп амиссия далазырхэыз аамта хара хҕы убас икан, анцэа иатэеишыз абаохатэра иацзар акэын ауаыи ихатара ажөаҕыр, Нели Тарпҕа лхадэамгыхэысра еипҕшыз.

Убаскан, лара дышкэыпшыз-гыы, убри амиссия ду азы иална-хэаз дреуан Нели Тарпҕа. Насгыы, убасенипшкэа раан аҕхэыс лнапы

Акритик, алитературацтаөө Руслан Капба иакэзар, абас дах-цэажэоит лроман «Амшын хэынцқар Хайт»: «Нели Тарпҕа лцэаныр-ашыа, апыстазаара инартэуланы, имкытазэ ацэалашэарақәа рыла еибаркуп. Урткэа зегы еиламкыкэыи иапҕшу-еит лфырхэцэеи лперсонажкэеи рхаҕ-сахэкаа антылху, ахтыскэеи аситуациакэеи аналылкаауа, ха-раза ихаөсхэюу атоуры ахь дан-хыпшшуа, хэацэаа рыдгыыл уацэати алахынынцэыи данхыыцуа, хэазэа Анцэа ду хэиқэирхэцэи азы дани-ашыапкы! Ускан лҕыи итылхэауа ауазаажэока лроман пусыи иаоху лфырхэацэеи апыстазаара ду ахь ирылгыхоит...»

Апоет Ахэаанырцэатаи авторцаа ршымтқааа рыла илырбеион хми-латта литература. Апысшахэ еитал-еит И.Фучик, Антуан де Сент-Экзю-перри, И.Иваннкопуло реипш, егыртэ арфеиоцэаа ршымтқааа. Апы-суа сненэеи икэыргылан, иаагозар, Н.Островски ишымтэ «Астыпҕа», Л.Украинка лапҕцамта «Абна ашэа».

Н. Тарпҕа лыпҕстазаареи лырфе-аратэ мөеи мчэаки ҕбаала ише-ицырдыруеит. Урыс бызшэала лажэе-инраалақәа рзы акыр арцэатэ шөкэқәа: «Белый конь», «Калля в море», «Сердце весны», лповесткэа еидыкыло ашөкэи «Апсырма – солнце мертвых». Лшымтқааа еицэ-ан егыртэ абызшақәа рахыгы. Н. Тарпҕа деицырдыруеит еитагаык лажэсабалагы.

Лассы-лассы итыцтуан лажэе-инраалақәаи, лбалладақәаи, гэкырак атубаауа ацэыргашыа дэжэеит. Лырфеиамтқаа (ао-черккэа убрахь иналатэаны) рнылоп амиссия далазырхэыз аамта хара хҕы убас икан, анцэа иатэеишыз абаохатэра иацзар акэын ауаыи ихатара ажөаҕыр, Нели Тарпҕа лхадэамгыхэысра еипҕшыз.

Убаскан, лара дышкэыпшыз-гыы, убри амиссия ду азы иална-хэаз дреуан Нели Тарпҕа. Насгыы, убасенипшкэа раан аҕхэыс лнапы

В. Ацапба

Леонид Чачба: аказаратцаафы, асахьагышфы, археолог

Ажәла ду агәтылса

д Абцарамза 16 рзы иналукааш ацарауаф, археолог, аказара аузууф, аказарадырра адоктор, апрофессор Леонид (Лео) Алексей-ипа Чачба-Шервашизе (16.11.1910 – 23.07.2003 шш.) дикьтәи 114 шыкһа цит.

Парижынтәи Ацсныка

Иара атауд Алексее Дырмит-ипа Шервашизеи Тереза Мырзакан-ипа Лакербаии рда икаэын. Диит Париж ақалакь ағы, аха 1916 шыкһасазы иташәа хынхәуеит Апсныка. Лео Чачба данкәыпшыз инаркны асахьагышратә Казарей алитературей акыр дрызәфлымхан, ринтерес иман. Абызшәакәа рдара даналага, иара ибизазаны идьруан аурыс бызшәеи афранцуз бызшәеи, ацсуа бызшәеи ақыртууа бызшәеи. Ацсара ицдон Карттәи афранцузтәи лицей ағы, пытрак аштыах Ақәатәи апсуса школ ағы, анафс Ақәатәи аиндустриетәи техникум акны. Данкәыпшыз Леонид апсуса лакәкәа рзы аиллиустрациакәа аптецит, апсуса нбан, иара убас А.Фадеев имыш атоурых азы арцага шәкәы асахьагышжыс дкалеит. 1936 шыкһасазы ицдара иациттеит аихамшәатәи транспорт азы Карттәи аинститут ағы, аамтак ала Кыртгәуила археологиеи аетнографияей рхәынтқарратәи музеи ағы аус

иахасабала илагала Ацсны еипш, уи ангыгы иазхартон, хатыры ақырцтон. «Иусмтқәа ргырак иара иналала икайтәз зейгыкым аиллиустрациакәа рыла еикәыртәоуп. Ғырпштәыс иаагозар, Апсны ажыгәтәтәи аныхабақәа ртоурых иазку ашәкәы. Арака иубоит иналала икайтәз ауахәамақәеи аныхабақәеи рзы апланкәеи афрескақәеи ртыхымтқәа. Иналукааша усумтоуп Ақәа иазку ишәкәы «Ацкәырпақәа иртәыртәыз ақалакь иазку аповест» («Повесть о городе, взятом волнами»). Арака Леонид Шервашизе, археолог, ацарауаф иахасабала, зейлкаара марюуф абызшәала иуадашу, аха акыр аинтерес тдоу апшарақәа, иара убас Ақәатәи абағәаза иахьатцанаку азәтқәа икоу ажыгәтәтәи антикатәи қалакькәа иреиуоу, ажәытәи бырзенцәа «ихьырхәагоу Диоскуриа» хәа зырхәаоз, римлианаа рақазар – Себастополис хәа изыштыз ақалакь ағы археологиатәи тцарақәа ртәи еитейхәон. Ари ашәкәы иаду аиллиустрациакәа рыла: археолог Лев Соловиов ипортрет азы асахьейнхьрсла, шамахамзәр цыара уаха иугыммло апшаахкәа рсахьакәа, уажәы Апснытәи ахәынтқарратәи музеи ағы икоу ажыгәтәи рәтәи стела асахьа ухәа рыла иалукауеит», – еиталхәеит Эльвира Арсалия.

дыруа аказарадыршәа А. Бухови В. Контареви рәы ацдара ицдон. Аха, Контареви данырдыруз аамтазы Леонид Шервашизе ишыақгы литература ағы рхатәи тып ааныркылеит. Адгьылхьытәи атцарақәа реиш, ажыгәтәтәи Ақәа азәтцантәи археологиатәи объекткәагы тцдауан, азәтцантәи аргыламтқәагы рыхсаала еикәыршәеит.

Лео Шервашизе Ацсны асахьагышратәи Казара ағы аус

иуан. Ацынцәыгылата ембашьара Дузза аан Леонид Шервашизеи афронте ағы деибашуан, ахарагы иоуит. 1945 шыкһаса инаркны Ахьыц-Кавказтәи аихамша аубсартәеи аус иуан, хышыкһаса рыштыах ақыртууа Казара Аинститут аспирантура дтәлеит, уака уи ашәышыкһасабжаратәи ағыханца атәи ицдон.

1951 шыкһаса инаркны иара убри аинститут ағы анаукатәи усзууф еикәыбс аус иуан. 1957 шыкһаса инаркны 1974 шыкһасанза Леонид Алексее-ипа абызшәеи, алитературей, атоурыхы Дырмит Гәлиа ихьз ху Апснытәи ринститут ағы анаукатәи усзууф еикәыбс, анафс археологиеи аказарей рыкәша аихабыс дыкан. Ақәатәи ахәынтқарратәи арцаоратәи институт ағы, аштыах Апснытәи ахәынтқарратәи университет ағы (1965 – 1992 шш.) антикатәи литература атоурых азы алексиакәа дрыпхәон, иара убас Ақәатәи асахьагышратәи цдариуагы дыртыафын.

Ацдарадыррахь амәа

Лео Шервашизе инаукагәи усур аамехак тбаан: ашәышыкһасабжаратәи ағыханца, археологиеи архитектурей, иара убас ичыцзоу аказарей. Апсны акультура

абақәа рытцдара аус ағы илагала ахәашьара удашу. Иара иаирцшыз, итицааз атоурыхтәи обитеккәа жәпакы аказаратцдарагәи устриациакәа аптецит, апсуса нбан, иара убас А.Фадеев имыш атоурых азы арцага шәкәы асахьагышжыс дкалеит. 1936 шыкһасазы ицдара иациттеит аихамшәатәи транспорт азы Карттәи аинститут ағы, аамтак ала Кыртгәуила археологиеи аетнографияей рхәынтқарратәи музеи ағы аус

«Ацсуа нбан» сахьала аикьыршәа

Ельвира Арсалия Леонид Шервашизе рапһагәи апсуса сахьагышәа рахасабала далылкауеит: «Георги Гәлией Назим Халуашы дрывагыланы профессионала аус иуа далагеит 1930-тәи ашыкһаскәа ралагамтәзи. Ускан Апсны инанзаны асахьагышратәи цдариуагы шәақгымылызашыт. Леонид Шервашизе акыр тцдәкуа рапһагәи иусумтқәа иреиуоуп ацдарауа В. Кәыкбей А. Хашбей рредакциала 1930-тәи ашыкһаскәа ралагамтазы икыпхьыз «Апсуа нбаны», иара убас 1935 шыкһасазы итыжыыз апсуса лақәкәа реизгеи рзы аиллиустрациакәа. Уажәы уи шамахамзәр иуцыхьамшәо библиографиятәи тыжымтаны икоуп, икалар алшоит уи аукционкәеи, мемзиргы ахатәи коллекциакәеи рәи иуылыр.

Леонид Шервашизе иара убас аиллиустрациала еикәыршәеит А.Фадеев ишәкәы «Апсны атоурых азы аачерккәа» («Очерки истории Абхазии»), – илхәеит лара. Чыдала аинтерес атоуп Нартәа репос иазку Лео Чачба иусумтқәаа рсерсия. Ельвира Арсалия лажәакәа рыла, иара ари атема зырфәи аамтачы иазаатцәыз рапһагәи асахьагышәагәи дреиуоуп. Леонид Шервашизе цдарауагыш

рафәи атрадициакәа ирыцицент уи ица – еицырдыруа асахьагышәа, атеатри акинои рыкәыргылаф, аекспозициакәа реикәыршәаф, Урыстәылатәи асахьагышратәи Академия академик Алексее Шервашизе.

Акыпхь иазрихеит Б.Қаңыя

Ашьапылампыл азқазакәа

Аспорт

Саида Харазие

д Ахәынтқарратәи усбартәи «Аспорттәи комплекс Учхоз» акны аветеран, Леон иорден занашью Варлам Лакрба игәлашәара иазкны абцарамза 16-17 рзы имәагысит ахьыцкәеи ағари ршьапылампыл азы атурир.

Уи рхы аладырхәит 9 шыкһаса зхьыцуа ахьыцгы гәыпкәа ааба: «Динамо 1», «Динамо 2», «Академия Гәдоутә 1», «Академия Гәдоутә 2», «Unity», «Девятка» (Гәылырпшә), «Ерцахә» (Очамчыра), «Киараз» (Пицунда).

Ари ашьапылампыл азы ахамарракны Ақәатәи акоманда «Динамо» шынтаны аиаиара агеит. Афинал ағы агәыц «Unity» урт 10:2 хәа ириааит. Ахцәтәи атып ааныркылеит Гәдоутәтәи акоманда.

Ирейгьы амбахьаф хәа дыпхьацоуп Баграт Гигава («Динамо»), ахьафә – Баграт Лакоба («Академия Гәдоутә»), ахьчафәбжа – Еснат Марчазе («Академия Гәдоутә»), ажылашәа Осман Гәыния («Unity»), Нестор Хәатланзие («Unity»), атурир ағы ирейгьы ахамары хәа далкаан Леон Кәытцни («Динамо»).

Иара убас, «Динамо» акоманда акынтәи агеишт бзия змоу ахамарфыс далкашәеит Соломон Зарандиа, атурир ағы зегь реица ахамарра атехника бизаны зхы иазырхәо хәа иалкаахаз акоманда «Ерцахә» ахамары Инал Малания.

Ахамтқәа ранашьара иалахьацоуп Ахәынтқарратәи еилкы ахантәыш иахтыпуаф Роман Цқауа, еицырдыруа азыкәаф, ашьапылампыл асы, Жәларбжаратәи аспорт азкәа, Апсны Урыстәйлеи зәапсәзтәыз азыкәаф Олег Долматов, акулб «Динамо»ахада Астамыр Адлейба, иара убасгы Варлам Лакрба итынхәеи иахыцәеи. Ари аусмәапгәтәи еиенкааит Апсны ағари аспорт рускәа рзы Ахәынтқарратәи еилкы.

Амедалкәа ирыцсахейт

д Абцарамза 14 рзы Минск ақалакь ағы иахыркын Совет Еидгыла Афырхатца Виктор Левенцев игәлашәара иазку абок азы XXI Жәларбжаратәи атурир, уи мәагысуан абцарамза 19-нза.

Аспортсменцәа азыкаитцон Апсны зәапсәзтәыз аспортсмен Альберт Кардиолгы. Аицлабракәа мәагысуан 19-40 шыкһаса зхьыцуа рыбжары. Атурир амедал иуарызы еицлабуан Апсны, Азербайцан, Венгрия, Казакхстан, Конго, Кыргызстан, Узбекила, Туркменистан, Узбекистан, Беларусуа ркынтәи абокисорцәа.

Ари аицлабракны ххәынтқарра ахьзала х-ыш аспортсменцәа рхы аладырхәит: Беата Аршцха (2004 ш) 57 кг. капануа, Дмитрий Палаванзие (2001 ш) 80 кг, аспортсмен Давид Делба (2004 ш) 60 кг.

Дмитри Палаванзиеи Беата Аршцхәи XXI Жәларбжаратәи атурир ағы амедалкәа ирыцсахейт.

«Асду» ақәеиара ду

Амилагь казшы аамьырзкәа...

д Апсны жәлар рышәкәышәа Апыкһа Гогауи ироман-рапсодиа «Асду» иалху аспектәи ахәащәа идырбан С.И. Чанба ихьз ху ацсуа ахьынтқарратәи драматәи театры акны.

«Асду» рапһагәа хазы шәкәны итыжыын Ақәа, 1985 шыкһасазы. Иаарласнгы апхьащәа ирылцәеит. Акритиккәеи алитературатцдәашәеи ахашьара бзия зыртәз ашымта хатара атып чыда ааннакылеит амилагь литература ағы ари аман. 2002 ш. аказар, ароман урыстәыла еитаганы Ақәа итыцти (аитагаф – С. Шевелиов). Абасала, аурыс пхьащәа рышкәа инанган. Акыр шыкһаса раахыс хинтелигенци рышунцкәа иалацаажәон ари аамта асценәхь аанагара алыршәахр, рдунеихәапшра шьахәла иа-

хдоухатәи культура ағы хтыс бизаны ишыкалоз. Аха ихьа уажәраанза азәгы иащымгацызт. Зандәа Какалиа ароман иалхны илөыз аписса С.И. Чанба ихьз ху апсуса ахьынтқарратәи драматәи театр акны ақырдырла хьыкәыс ишьтылхит арежиссиор Мадина Аргәын. Уи агаагыра шьмадриамызгы, аспектәи даараза игәдаракны иазнеит, ақыргылаф леицш, артистцәагы.

Идыру еипш, ашымта цыргроуп Апсны 1911 шыкһасазы икалз апсарбаратәи хтыс – илеиз асду инамданы. Ари икоуп иуадафыз агагылазашьа аан ажалар ирыпгылоз ауадафрәкәа ирыдхәаалз апшәаара дүкәа ирыцыз ахынтәоушәа азыкәа, урт риаиаразы реазышәарақәа.

Ароман иагәылоу афырхәафәи рышунцкәа икоуп, ицоуору реиш, ицоуорамгы, аха зегьы гәтыкыс ирымоу итәшәаз апсарбаратәи рыхцара алцшыас иамоу, агеишт лашәа азыкәпаара ауп. Ари аамта апсуса жәлар рмилиатәи чыдарақәа, рдунеихәапшра шьахәла иа-

олимпиада аамыштыах. Уи ачымазара аха гәгаа антеит ашыц, апальма. Урт роуп асуботропка апшара Апсны иазтәи, абри даара ипроблеманы ихамоупл» – ихеит аинститут аихабы. «Лондонтәи сныкәарак аан, избейт уака аботаникатәи бәхчәф ирааазз апсаратәи ццзакәа. Хәара атахым, абия утылазгы уеилахуеит, еиыкәарак стәхеит апсаратәи ракәы. Иаахеит аботаникатәи, апаплицкәа, аха изыкһызааалк урт хәрәиартәи, аташәаеи апшәацәеи адынахьәлартәи зыкәылеит. Угәи унахьуеит хара хтәылауа цьюкы хшәытәуеи хәа хәапшарақәа ахьхырышәауа», – ихеит акыршыкәаса абахчәа ссир еиыкәаны, сасыгы, апшәымагыгы рыбала аргәыртәи ратәи иаазтәи аинститут аихабы Едуард Гәбаз.

Аинститут аихьзарақәа дырзаатгыло иара дзавымсит ағар рыкәеиарақәа. «Анкы Урыстәылатәи ацдариуақәа ркны акын аспециалистцәа ахьейтәааазтәи, иахь Апсны ацдариуақәа Ракәдемия иазбоураны арака иазыкәахтоит ағар. Урыстәылантәи аспециалистцәа, ацдариуа ааны абра алексиакәа ирзәпхьит. Академия 12-ыш алгәхейт, сынтәа хшөкь адиссертация рыхьейт. Еихарак атыпхәафә роуп иағу, арпарцәа аажәакәа Картеит. «Уимоу адунеи рзы емехаккыз апандемия ашыкһаскәа рзыи онлайн-конференциакәа ирылахьын, Москва, Казакхстан – Алама-Ата имәагысуаз аботаника иазкы Жәларбжаратәи аконференциакәа» хәа азгәеитеит зусура пкым адунеи ахьыцәи иакәшәхьоу Аботаникатәи институт аихабы Едуард Гәбаз.

«Гәдурууп хә хзы хьыза Сергей Михе-ипа Бебия Санкт-Петербург ишкәы итыпыз «Апсны абан» зхьыцуа, азыргарей ахашьара харакзеи ахьыцәи даари аиньыра бзия рымоуп. Реаладырхәеит ацдариуақәа

хдоухатәи культура ағы хтыс бизаны ишыкалоз. Аха ихьа уажәраанза азәгы иащымгацызт. Зандәа Какалиа ароман иалхны илөыз аписса С.И. Чанба ихьз ху апсуса ахьынтқарратәи драматәи театр акны ақырдырла хьыкәыс ишьтылхит арежиссиор Мадина Аргәын. Уи агаагыра шьмадриамызгы, аспектәи даараза игәдаракны иазнеит, ақыргылаф леицш, артистцәагы.

Идыру еипш, ашымта цыргроуп Апсны 1911 шыкһасазы икалз апсарбаратәи хтыс – илеиз асду инамданы. Ари икоуп иуадафыз агагылазашьа аан ажалар ирыпгылоз ауадафрәкәа ирыдхәаалз апшәаара дүкәа ирыцыз ахынтәоушәа азыкәа, урт риаиаразы реазышәарақәа.

Ароман иагәылоу афырхәафәи рышунцкәа икоуп, ицоуору реиш, ицоуорамгы, аха зегьы гәтыкыс ирымоу итәшәаз апсарбаратәи рыхцара алцшыас иамоу, агеишт лашәа азыкәпаара ауп. Ари аамта апсуса жәлар рмилиатәи чыдарақәа, рдунеихәапшра шьахәла иа-

олимпиада аамыштыах. Уи ачымазара аха гәгаа антеит ашыц, апальма. Урт роуп асуботропка апшара Апсны иазтәи, абри даара ипроблеманы ихамоупл» – ихеит аинститут аихабы. «Лондонтәи сныкәарак аан, избейт уака аботаникатәи бәхчәф ирааазз апсаратәи ццзакәа. Хәара атахым, абия утылазгы уеилахуеит, еиыкәарак стәхеит апсаратәи ракәы. Иаахеит аботаникатәи, апаплицкәа, аха изыкһызааалк урт хәрәиартәи, аташәаеи апшәацәеи адынахьәлартәи зыкәылеит. Угәи унахьуеит хара хтәылауа цьюкы хшәытәуеи хәа хәапшарақәа ахьхырышәауа», – ихеит акыршыкәаса абахчәа ссир еиыкәаны, сасыгы, апшәымагыгы рыбала аргәыртәи ратәи иаазтәи аинститут аихабы Едуард Гәбаз.

Атцдарадырра зыпсәстаароу

Ацдарауаф иуибилеи

Наира Сабекиа

д Сынтәа иуибилеи азгәеит ацдарауаф-аботаник анаукагәи усзууф-еицхы, ақьцанхамшәатәи наукакәа ркандидат, аботаникатәи бәхчә аналпхыгы Едуард Шамил-ипа Гәбаз.

Хамтәызы аапсарда иуисура алацаажәара халаганза, истахын иазыркәеи инысымса сазатгыларц. Едуард Гәбаз 1970 шыкһасазы далгеит ГИСХ, 1984 ш. кәеиара ла ихьейт адиссертация. Итема иахьын «Апсны аевкалит тлақәа рыкыкәа рибиологикәи Казьшәарбага». Иара итцдәуеит Апсны ианалло асубтропикатәи тшахккәа, урт рышәтышәа, насгы рырфәишәа.

Едуард Гәбаз 18 анаукатәи усматқәа аанторс дрымоуп, урт азууп аефирхәшәкәеи, афатә-архагакәеи, ахәшәкәеи злырхуа акулбрырақәа. Аботаникатәи бәхчә напхгара азиуеит 2009 шыкһаса раахыс.

Ааигаа, абахчә аусура иадхәалз хәицәаажәарә Едуард Шамил-ипа дазаатгылеит русура атәи. «СССР ахаан икан 300 бәхчә, хара хьахчә адунеи ағы ирейтү ирхьыкһызалан. Абра иаагоуп континентцыхьыза рейнтәи Апсны дилыч инаанло атицақәа. Апсны мацдара ирызхәуеит ф-ныкь хы атицақәа. Иахьа хботаникатәи бәхчәеи икоуп ханыкыкәи инарехианы атица хккәа.

Апсны аныцтәи икоу егырт аботаникатәи бәхчәкәа, урт цдарауаи даари аиньыра бзия рымоуп. Реаладырхәуеит ацдариуақәа

ныпшуеит. Абартқәа еикәырханы асценәхь инагәтын рцакы рыцәмырзкәа, насгы еиыфбааны, рхыкәкы нагзаны иаарпшхартә еипш. Уи иатхын абащхатара чыда. Аписса авторы арежиссиори дунеихәапшышәала реикәшәара, Гәыхәгыстала реилибакаара иабзоурахаз мачым.

Аролькәа назыгтоз артистцәа ралпшәарагы иатцанаку рацоуп. Арежиссиор ддыррей, лпышәеи, лылапшхәаи хейбартәаит. Ихадароу – инеизакны аспектәи кәеиара ла имәагысит. Уи арежиссиори артистцәеи русеицра бзия иалшшәа. Иззатәуеи, ара зегьы маршақрала иазнеитәи, ибизанар ашымта ахатәи мехакытбаала еиларсуп, еидхәалоу, еилишыу рацоуп, жәлар ржәытәи ррәатәи амилагь хәара рыцәмырзкәа ицыргәтәи. Ахаапшәа ишырдыркылаз ала, ақазакәа рзы ари еиыкәара бзиоуп.

Аспектәи акны аролькәа нарыгьзгит, еиыкәа рдыруа, апышәа зырхәахоу артистцәа реиш, ағарпы, урт иреиуоуп: Кь. Таба (Алма Анчаа), Д. Аруах (Бата), Г. Апынцәл, Л. Хышба (Гәатәт), Г. Хәаба (Мсоуст, Мәзле), Р. Ақәаба (Манча), Ц. Инапшба (Хәуидә), С. Кокоскьери (Умар), Д. Бебия (Бадра), К. Цымыба (Есма), Л. Чкотуа (Селма), А. Хәаба (Сафия), Ш. Жыба (Маха), Хь. Мыкәба (Майана), Е. Ебжьюр (Ешсуо), Н. Инапшба (Астамыр).

Аспектәи сценорафс дамоуеп Н. Цымыба, акостиумкәа рыла еикәдыршәеит – Н. Цымыба, Д. Дюпуа. Амелодиакәа азырхейт Т. Аргба. «Асду» хтәыла акультуратәи пцстаара ағы имәагышәауа, еицдара кәым даеа дакыа фыцк аанартит.

В. Ажәанба

олимпиада аамыштыах. Уи ачымазара аха гәгаа антеит ашыц, апальма. Урт роуп асуботропка апшара Апсны иазтәи, абри даара ипроблеманы ихамоупл» – ихеит аинститут аихабы. «Лондонтәи сныкәарак аан, избейт уака аботаникатәи бәхчәф ирааазз апсаратәи ццзакәа. Хәара атахым, абия утылазгы уеилахуеит, еиыкәарак стәхеит апсаратәи ракәы. Иаахеит аботаникатәи, апаплицкәа, аха изыкһызааалк урт хәрәиартәи, аташәаеи апшәацәеи адынахьәлартәи зыкәылеит. Угәи унахьуеит хара хтәылауа цьюкы хшәытәуеи хәа хәапшарақәа ахьхырышәауа», – ихеит акыршыкәаса абахчәа ссир еиыкәаны, сасыгы, апшәымагыгы рыбала аргәыртәи ратәи иаазтәи аинститут аихабы Едуард Гәбаз.

Аинститут аихьзарақәа дырзаатгыло иара дзавымсит ағар рыкәеиарақәа. «Анкы Урыстәылатәи ацдариуақәа ркны акын аспециалистцәа ахьейтәааазтәи, иахь Апсны ацдариуақәа Ракәдемия иазбоураны арака иазыкәахтоит ағар. Урыстәылантәи аспециалистцәа, ацдариуа ааны абра алексиакәа ирзәпхьит. Академия 12-ыш алгәхейт, сынтәа хшөкь адиссертация рыхьейт. Еихарак атыпхәафә роуп иағу, арпарцәа аажәакәа Картеит. «Уимоу адунеи рзы емехаккыз апандемия ашыкһаскәа рзыи онлайн-конференциакәа ирылахьын, Москва, Казакхстан – Алама-Ата имәагысуаз аботаника иазкы Жәларбжаратәи аконференциакәа» хәа азгәеитеит зусура пкым адунеи ахьыцәи иакәшәхьоу Аботаникатәи институт аихабы Едуард Гәбаз.

«Гәдурууп хә хзы хьыза Сергей Михе-ипа Бебия Санкт-Петербург ишкәы итыпыз «Апсны абан» зхьыцуа, азыргарей ахашьара харакзеи ахьыцәи даари аиньыра бзия рымоуп. Реаладырхәуеит ацдариуақәа

олимпиада аамыштыах. Уи ачымазара аха гәгаа антеит ашыц, апальма. Урт роуп асуботропка апшара Апсны иазтәи, абри даара ипроблеманы ихамоупл» – ихеит аинститут аихабы. «Лондонтәи сныкәарак аан, избейт уака аботаникатәи бәхчәф ирааазз апсаратәи ццзакәа. Хәара атахым, абия утылазгы уеилахуеит, еиыкәарак стәхеит апсаратәи ракәы. Иаахеит аботаникатәи, апаплицкәа, аха изыкһызааалк урт хәрәиартәи, аташәаеи апшәацәеи адынахьәлартәи зыкәылеит. Угәи унахьуеит хара хтәылауа цьюкы хшәытәуеи хәа хәапшарақәа ахьхырышәауа», – ихеит акыршыкәаса абахчәа ссир еиыкәаны, сасыгы, апшәымагыгы рыбала аргәыртәи ратәи иаазтәи аинститут аихабы Едуард Гәбаз.

Аинститут аихьзарақәа дырзаатгыло иара дзавымсит ағар рыкәеиарақәа. «Анкы Урыстәылатәи ацдариуақәа ркны акын аспециалистцәа ахьейтәааазтәи, иахь Апсны ацдариуақәа Ракәдемия иазбоураны арака иазыкәахтоит ағар. Урыстәылантәи аспециалистцәа, ацдариуа ааны абра алексиакәа ирзәпхьит. Академия 12-ыш алгәхейт, сынтәа хшөкь адиссертация рыхьейт. Еихарак атыпхәафә роуп иағу, арпарцәа аажәакәа Картеит. «Уимоу адунеи рзы емехаккыз апандемия ашыкһаскәа рзыи онлайн-конференциакәа ирылахьын, Москва, Казакхстан – Алама-Ата имәагысуаз аботаника иазкы Жәларбжаратәи аконференциакәа» хәа азгәеитеит зусура пкым адунеи ахьыцәи иакәшәхьоу Аботаникатәи институт аих

Еицииз хәык рлахьынца

Еихызо аиҳәшьцә

Стелла Сақания

д Зегьы ишахдыруа еиҗш, ахшара бзиа акыр иапсоуп рхәоит. Убас март 13, 2000 шыкәса рзы Гьергьиаа рҗаацәараҗы иит хәык ахшара – азҗабцәа. Иазгәататәуп, ас еиҗш хәык реицира апҗстаараҗы ишмачу. Ус ишоуп адунеи. Еицииз аиҳәшьцәа ирыхьзыртцит: Линда, Лонда, Лана.

Раб апсуа таацәараҗы иаазоу, апсуа цаскәеи ақабзкәеи ирыцныкәо, бзиа избо, Апсны Аҗынцәтәылатә еибашьра аҗбатәи агәып аинвалид Бесик Гьергьиеи уи ипшәмапхәыс Марина Каҗьабашьани еицииз хәык азҗабцәа рыдагы, дрымоуп рыҗҗа еиҳабы Иланда. Аҗаацәараҗы ахшара рира иамеигәырьбо азгәгы дыкам, убас Гьергьиаа рҗаацәараҗы ргәырьбара хәаак амамызт. Ахәыцкәа раазара акыр аҗьабаа шацугьы, Марина иарҗьажәҗаны илывагылан ланхәеи лабхәеи Аидеи Нурии (ипҗстазаара далцхәеит). Урт рмотацәа раазараҗы ирылымшозгы рылдыршон, ирыхьзызауан. Марина илгәалалыршәон, ланхәа анҗас дшылыкәз, иахьагы убас дшылыкәоу. Ахәыцкәа ракәзар, рандуи рабдуи уамакала бзиа ирбон, уахынла ацәара аамта анаилак дара рахь ицион.

Абрака иазгәататәуп, ахшара шыхәыцкәаз инаркны апсуара шрылараазоз, ран Марина милаҗла дшеирманызгы, зегь раҗһаза апсшәа агыбылра длыржит, идлыртцит, анафс ишыхәычзәз – аерман бызшәеи аурыс бызшәеи.

Ран Марина исзеиталхәеит, еицииз рыхьык чыдарақәас ирылаз. Иаххәап, ианыхәычыз, ицәазар, рыхьык ркынтәи руазәк дааҗшыр, егырт җыҗыагы ааҗшун, иҗәыуозар, рыхьык аҗәыуара иалагон. Ан дыччо илгәалалыршәон, ишыхәычызгы аҗнтәи аусқәа рҗы ран лыцхраара бзиа ишырбоз. Рыҗҗа еиҳабы Иланда қәрала маҗк дара рааста деиҳабуп, аха

лахәшьцәа дырхылапшун, рбаҗы лан длыцхрауан.

Идыру усуп, ахәыцкәа цшыҗык раазара, пыхьа еиҗш, иахьагы даара ишыцәгьоу. Рыкрыфа-ра, рышәцатәи ухәа ирацәаны еикәупхьазалар ауеит.

Аамта цацпхьаза, ахәыцкәа ирызхауан, ахәыцбаҗча «Алиас» аҗынтә раҗһыатәи ршыаҗа актәи акласс ахь еихыргейт Ақәатәи аҗәипшьтәи абҗьаратә школ ахь. Уаҗа қәҗиарала рҗара хдыркәшоит.

Хәиҗәәжәараҗы Марина иазгәалҗейт, еицииз ахаангы еиҗшны аҗеилахәара шырҗахымыз, дара - дара рхатәи гьама, рхатәи дунеихәәпшышыа рымоуп. Иантыҗһацәахагы, дара бзиа ирбоз еиуеиҗшым азнааткәа алырхит.

Рыхьык ркынтә зегь раҗһаа ииз Линда 2018 шыкәсазы дҗалоит Краснодартәи амединатә университет аҗақьым- хәышәтәи изанаат ала, қәҗиаралагы ихлыркәшеит. Уаҗа лҗара иаҗытлоит аординатураҗы, аҗбатәи акурс аҗны дтәоуп.

Уи илышәтәнеиуа Лонда дҗалоит Апснытәи ахәынтқарратә университет аҗоурыхтә факультет. 2022 шыкәсазы абакалавариати 2024 шыкәсазы амагистратуреи шәкәи қапшыла далҗоит.

Лана дҗалоит Апснытәи ахәынтқарратә университет апедагогикатә факультет, қәҗиарала ихлыркәшоит. Аус луеит Апснытәи ахәынтқарратә университет аҗны лаборант.

Иахьа аиҳәшьцәа еиҗыхараны аус руазаргы, руазәк лгәалақазара аңеим, мамзаргы лгәалақазара аныбзиоу гәынхәтыстала еибдыруеит.

Пшыҗык ахәыцкәа аазаны, досу рзанаат шьтыкны, бзиа ибаны аусзуа аҗыҗһацәа уреигәырьбартә иҗоуп. Аха ари имариам усуп, аҗа-аҗәараҗы адгылара, аҗыраара анурымта иуадаҗхоит. Абартқәа зегьы зыбзоуруу аҗаацәа роуп, аха аус аиҳарак зыжәа иқәу ан лоуп. Марина лыда издыруада шака дырхысыз, аха илыллыршеит лыҗәтакы анагзара, ахәыцкәа аҗара дуқәа цаны рҗызыцәа рываргылара. Баша ихәам арт аҗәәкәа: «Аҗара лашароуп, аҗара дара лашьцароуп».

Ихыркәшахоит 43-тәи атеатртә қәгыларақәа

Атеатр анапхгаҗи ажуриналистцәеи реиҗыларә

д Ааигәа Фазиль Искандер ихьз зху аурыс драматә театр анапхгаҗы Иракли Хынтәба имҗаҗигейт апресс-конференция. Уи иалахәын амастаә информация ахархәагақәа рус-зүщәеи атеатр актиорцәеи.

Иара дазаатгылеит, апресс-конференция 43-тәи атаетртә қәгыларақәа рылцшәәкәа шрызку. Уи адагы – раҗһааҗа рыҗәтәкәа.

Иазгәеитейт, ари ашықәс азы 43-тәи атеатртә сезон аҗы хыҗһазаара рацәала ахәәпшцәа шайоуз Апсны еиҗш, уи антыҗгы. Уи 40% процент рыла еиҳауп иҳәәсыз ашықәс 42-тәи атеатртә сезон аҗны иқаз ааста. Еикәшәаз иреиҳәеит ари асезон шхыркәшамгы, арепертуар иалаз 252 спектаклькәа ишыхәмарыз. Арт спектаклькәа зегьы хыҗһазаара рацәала ахәәпшцәа аднапшәалоит. Иҗоуп аспектәклькәа быҗьба-ааба шықәса ирыхәмаруа. Ғыргьштәыс иа-аигейт аспектәкль «Примадонна», уи иҳәмарит 63-нтә. Убас, аспектәкль «Метод» – 60-нтә; «Аҗынцәарах» – 58-нтә ухәа убас егыртгы.

Ашықәс аҗнүцкәа имаҗымкәа апремьератә спектаклькәа ықәдыргылеит: «Стеклянный зверинец», «Проказницы», «Пастух Махаз», «Отцы и дети» ухәа, арт зегьы, хыхь ишхәоу еиҗш,

ахәәпшцәа хырхит. Дазаатгылеит агастролькәа анымҗаҗыргго Апсны антыҗ хыҗһазаара рацәа ахәәпшцәа шаднапшәало, уи моу абилеткәа анырзымхогы қалалоит. Игәалаиршәеит, қәҗиарала имҗаҗырггоз аспектәклькәа руак «Софичка» дырбаразы аа-саатк иназынапшәуа амҗа ишықәыз Аладатәи Сахалинсккәа.

Аурыс театр актиорцәа пшыҗык рзанаат аҗара аҗәәхәара роуит. Убас, аурыс театр актиор Мадлена Барцыц Урыстәыла дҗалоит арежиссиортә факультет. Уи лыдагы, аурыс театр администратор, арежиссиор ицхрааф Тигран Галабалиан дҗалоит апро-диусертә факультет. Сынтәа аусурахь ирыдыркылеит «Отцы и дети» аҗны ароль хада назырггоз Леон Бәынцәи, убас Лана Гьергьиа. Хыҗһазаара рацәала аспектәклькәа ихамархәеит, ибзиазан ирыцааиуеит. Дазаатгылеит атеатр аҗны ззанаатә җазара хаара актиорцәа шырҗаху. Ирацәоуп раҗһааҗатәи рыҗәтәкәа, убри инамаданы ирҗаххоит актиорцәа.

Декабр 2 рзы ихыркәшахоит 43-тәи атеатртә қәгыларақәа. Уаҗа иалкаахоит ахәәпшцәа рыбҗьгырала, иреиҗыу аспектәкль, иреиҗыу ароль ухәа. Иара убри аены ахәәпшцәа иддырбоит Фазиль Искандер ишымтала иқәыргылоу «Человек и его окрестности».

И. Хынтәба иара убас иалкаан рызбахә ихәеит атеатр актиорцәа пшыҗык «Апсны зәәпсәтәыз артист» хәа ахьз шрыцтахаз, урт иреиуоуп : Осман Абыхәба, Рубен Дипилиан, Симона Оспапокова, Темыр Шишкин.

Апсны Раҗһыатәи Ахада В.Г. Арзынба ипҗстазаареи ир-җиаратә мҗеи иазкны апиеса ақәыргыларазы аконкурс рылархәеит. Дақәгәыбуеит хәзтало ашықәс азы ааҗынразы В. Г. Арзынба изку аспектәкль ықәдыргылап хәа.

С. Сақанба

Адомино иазкыз аиҗыларә

Иаарту аицлабрақәа

Саида Харазия

д Адомино Афедерация раҗһыатәи ахада Артур Габуниа игәалашәара иазкны абҗарамза 16-17 рзы «Москва Аҗнакны» имҗаҗисит адомино иазку аиҗыларә.

Рхы аладырхәит 37-җык аспортсменцәа, урт рхыҗһазаараҗы иҗан җыҗьа аҗыҗһацәа Светлана Зубахинеи Лика Касланзиеи.

Иаарту аицлабрақәа рҗы аи-аира игейт Едуард Хачатриан, аҗбатәи аҗы ааникылеит Инал Какоба, аҗпәтәи - Адгәыр Цык-крба.

Аиааира згази аҗһахәкәа заузи апаратә хамҗақәа ранашьан.

Урыстәыла адомино Афедерация ахада Борис Борзов Алмас Габуниа аҗамта ианишьейт адомино арҗиараҗы илагалазы. Аицлабра азбао хадас дыкан жәларбҗаратәи акатегория змоу Гәырам Делба.

